

1
19

2.

3.

4.

5.

6.

7.

6
G. 38. num. 14.

DISSERTATIO JURIS PVBLICI,
DE

PROBATIONE

PER

DIPLOMATARIA,

Bom Beweis durch Copial-Bücher,

QVAM,

AVSPICIIS

ACADEMIÆ RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI,

SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI,

DN. FRIDERICI,

HASSIÆ LANDGRAVII, RELIQ.

SVPRAESIDIO

JO. WILHELMI WALDSCHMIDT,

ACADEMIÆ PROCANCELLARII, REGII ET
PRINCIPALIS REGIMINIS CONSILIARII,

D. XVIII. DECEMBR. ANNO R. S. MDCCXXXVI.

IN AVDITORIO JCTORVM,

H. L. Q. S.

PVRLICE VENTILANDAM SISTET

A. ET R.

CHRISTIANVS THEODORVS LIPPE,

LIMBURGO-TREVIRENSIS.

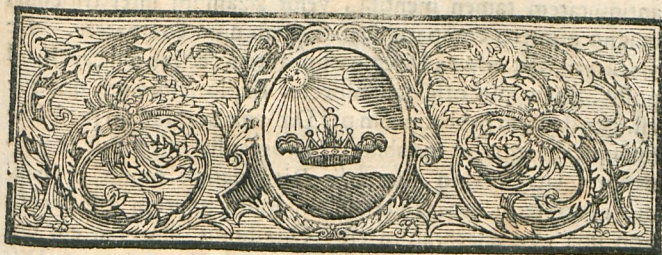
MARBURGI-CATTORVM,

Typis PHIL. CASIMIRI MÜLLERI, ACAD. TYPOGR.

DISSERTATIO
PROBATIONE
DIPLOMATARIA
D. N. FRIDERICI
WILHELMI WALDSCHMIDT
IN ACADEMIA PROCAPELLANA
PUBBLICA
IN AUSTRIA
CHRISTIANVS THEODORVS
PUBLISCHER BUCHHÄNDLER
IN WÜRZBURG

DISSERTATIO JURIS PVBLCI,
DE
PROBATIONE
PER
DIPLOMATARIA.

uemadmodum a fide *Diplomatum*, jus in
Regiones integras, Regalia singula,
aut possessiones magni momenti alias sa-
penumero dependet. Ita *probationes* quo-
que in Publicis similibusque gravioribus
Controversiis, non aliunde magis adorna-
ri solent. Cum vero Diplomati, ad proban-
dum inducto, non aliter sua fides,
aut effectus plenæ probationis consistet, quam si nulla supposi-
tionis, ac fraudis suspitione laboret. Eoque tanto magis ad-
vertendum sit, quo certius, in vasta illa *Diplomatum* mul-
titudine, quæ recentiori ætate, e tenebris in claram lucem
protracta, talia quoque, quæ sublesta fidei, aut plane spuria,
anti-

antiquitatem tamen mentita, velut zizanium inter triticum, magno numero comparuisse, ac etiamnum comparere. De γνησιότητι, aut νοθεύσει Diplomatum autem certius judicari haud possit, quam ipso originali inspecto. Exploratissimum quoque est, eam demum probationem per Diplomata, omnium perfectissimam esse, quæ ex indubitatis autographis instituitur & perficitur. Utrum vero *Exemplis Diplomatum* omnis probandi vis propterea deneganda sit, in ipsis causarum argumentis non una vice disceptatum est. Quæstionis illius partem nobiliorem, integra *Diplomataria* attinentem, pro argumento Dissertationis Academicæ hac vice selegimus, dicturi de eodem, non equidem quantum dici potest, fortasse tamen quantum debet.

§. II.

Prius vero quam destinata componamus, generaliora nonnulla, huc pertinentia, præmittere, haud abs re esse ducimus. Hæc inter de *origine Diplomatiorum* primo loco dispiciemus. Inter varias nimirum cautiones alias, quas hujusmodi Literarum patentium, ab Imp. & Regibus concessarum, primi conservatores, Ecclesiæ & Monasteria, adhibuerunt, ut robustissima hæc causarum & jurium suorum firmamenta, adversus temporum injurias, infinitosque casus, rebus adeo corruptibilibus imminentes munirent; quin & si autographum forte periret, aut vetustate exesum, non amplius legibile esset, contenta tamen illius, aliunde probari possent. Duæ sequentes in primis hujus loci sunt, quas MABILLONIVS, magnus ille rei diplomaticæ magister, nobis suggerit. Primo enim plura autographa unius ejusdemque Diplomatis, mox ab initio confici curarunt, diversis in locis deinceps custodienda.

(a) Non raro etiam per eosdem Notarios, quorum manu

auto-

(a) de Re Diplom. lib. 1. Cap. 2. §. 7. & passim. Dn. de LVDWIG Reliqu.

autographa exarata, plura exempla describi, imo ita depin-
gi fecerunt, ut ab autographo difficulter, & non nisi ex nota
aliqua superaddita discerni potuerint. (b). Quibus dein &
illa exempla accesserunt, quæ ipsimet, privata manu, ad
varios usus, multoties descripserunt. Priora, eodem MABILLONIO
observante, eum potissimum in finem confecta, ne au-
tographa ex Archivis & scriniis quotidie producere, aut ad
Placita Comitum per Pagos circumferre necessum haberent.
Ministerialibus (c) vero, penes quos temporalium aliorum,
tum & litium cura erat, exempla qualiacunque documento &
præsidio erant. Quia tamen hæc ipsa, velut scopæ dissolutæ, distra-
hi, aut amitti facile poterant, eam tandem cautelam addiderunt,
ut omnia, aut præcipua Diplomata uno contextu describi, de-
scripta vero in unum pluresve Codices redigi curaverint. Quod
institutum, cum posterioribus quoque seculis conservatum sit,
& ab Ecclesia ad Regionum Dominos transferit, Urbes quo-
que, nec non Collegia & Familia insigniores illud suum fece-
runt; abhinc magnus ille *Diplomatariorum* numerus, qui in
Germania, aliisque Regnis hodiernum superest, exortus. Ipsum
vero tempus, quo huiusmodi Codices primum colligi coepe-
runt, MABILLON. *lib. 3. cap. 5. §. 2.* specialius adhuc desi-
gnavit, ante Seculum X. nullum aut rarum eorum usum fuisse
scri-

A 2

Reliqu. Mscr. med. ævi Tom. I. præf. §. 6. Cumque Barthol.
GERMON in *discept. de veter. Reg. Franc. Diplom.* quo hypo-
thesi suæ inserviret, rarissime factum esse contendisset, ut plura au-
tographa ab initio emissâ fuerint, infra laudandus Autor *Chron.*
Gotwicenf. lib. 2. pag. 78. Mabillonium strenue vindicavit.

(b) Idem, *d. l. cap. 7. §. 5.*

(c) De quibus Ecclesiarum Ministerialibus, eorum differentiis, variis-
que officiis, consulendus tamen omnino DE, ESTOR, *Tract. de*
Minister. cap. 6.

scribens, cum antea libri censuales seu polypticha (d) eorum vice fungerentur. In Germania tamen, Diplomataria serius adhuc cœpisse (e) ut credamus, complura efficiunt (f).

§. III.

Hujusmodi Codices variis nominibus dudum olim insigniti sunt. Eoque Tomi Chartarum, quorum apud GREGORIVM Turon. Histor. lib. 1. cap. II. fit mentio, vulgo quidem referri solent, quodsi tamen verba GREGORII paulo penitius inspiciamus, apparet facile, de literis originalibus, in plures fasciculos compactis, ipsi sermonem esse. Potiore ju-

(d) Quibus Ecclesiarum & Monasteriorum prædia, servi, annui census, similiaque jura summam saltem exhibebantur.

(e) Recordamur quoque, ab Illustri Camera Imper. Assessoro Dn. DE GVDENVS aliquando nos audivisse, quod in omnibus Archivis & Chartophylaciis, quæ perlustravit (perlustravit autem complura, testante incomparabili monumentorum, quem possidet, thesauro, dignissimo ut omni ex parte publici juris fieret), ne unicum quidem diplomatarium aut chartularium invenerit, ante finem Sec. XIII. exaratum.

(f) Diplomata certe a Regionum Dominis serius concessa, indeque multo serius in Diplomataria redacta esse, quilibet nobiscum agnosceret, qui Superioritatem Territorialem sensim & per spiramenta temporum ad suum fastigium ascendisse, haud diffitetur. Notissima adventini verba, quibus *Annal. Boj. lib. 6. ad ann. 1125.* memorat, *Heinricum octavum* (Nigrum alias dictum) *regulum Bojorum, primum omnium privatis auspiciis donationem fecisse, diploma dedisse, boi sua imagine signasse, id quod antea Imp. Reges & Cæsares tantum facturunt &c.* JOH. EISENHART in *Dissert. de Jure Dip. m. cap. 2. §. 5.* pluribus jam expendit, *Add. Frid. Lud. DE BERGER in append. not. ad Jus Publ. B. de Cocceji pag. 776.* ubi id potissimum urget, quod Diplomata vere talia, (de Chartis enim aliisque Instrumentis hic non loquimur) a Regionum Dominis, ante tempora Imp. Henrici IV. emissa, produci hactenus non poterint.

te Instrumentalia Volumina (g) ut & Panchartas (h) seu Pantochartas (ab hoc enim truncato vocabulo Græco, alterum illud defluxit) antiquioribus eorum synonymis accensimus. Usitatoria vero nomina, quibus Chartularia, Antiquaria, Registraria, Antigrapha, Protocolla, Transumpta, Diplomataria, Bullaria, Regesta, insigniri solent, DN. de LUDWIG Reliqu. MSC. med. ævi Tom. I. præf. §. 9. recensuit. Germanis hodie Copial, Bücher, & in Curiis Feudalibus (i) Copial, Mann, Bücher, Mann, Register (k) audiunt. Nos ad probationem per exempla Diplomatum,

A 3

qua-

- (g) Hujusmodi voluminis in *Historia fundat. Monast. Casauriensis* apud DV CHESNE *Script. rer. Francic. Tom. 3. pag. 551.* mentio fit; quod enim hoc nomine nihil aliud, quam Chartularium seu Diplomatarium indigetur, Chronicon ejusdem Monasterii apud Lucam D' ACHERY *Spicileg. veter. aliquot Script. Tom. 2. pag. 927. edit. noviss.* neminem dubitare sinit; conf. sequens nota (m).
- (h) Id quod exemplo *Pancharte nigra Ecclesie S. Michaelis Tironensis* DV FRENE *Glossar. d. verb. & MABILLON de R. D. lib. I. c. 2. §. 3.* eviderunt. Alias veto eodem nomine, Charta Regales in genere, tum & illas in specie, quibus possessiones & bona Ecclesie aut Monasterio confirmata, maxime post amissa instrumenta, denotatas esse, iidem A A. observarunt. De cætero *Panchartarum* nomen in Monumentis Germaniam atinentibus, nusquam se deprehendisse, A. *Chron. Gotmicens. lib. 2. pag. 82.* annotavit.
- (i) Libri enim illi, iidem *Mann-Bücher* dicti, de quibus DN. POTGIESSER *Tract. de Statu Servor. Lib. I. c. 4. §. 99.* a nostro instituto, hac vice, alieni sunt.
- (k) Non omnes enim Libros Feudales *Lehn- und Mann-Bücher* vulgo dictos, meris Diplomatiis accenseri posse, vel solo exemplo der *Reichs Lehn-Bücher* edocemur, de quibus DN. MOSER *Cit. leit. jun R. S. X. Process. part. 3. c. I. §. 116. seq. Add. ROSENTHAL Synops. feud. cap. 12. concl. 14. num. 13.*

quatenus illa *Chartis* contradistinguuntur, potissimum intenti, *Diplomatariorum* nomen, utut non satis Latinum (1) usu tamen passim receptum, merito selegimus.

§. IV.

Diplomataria hæc in multiplici differentia esse, res ipsa loquitur. Præterquam enim quod vel antiqua, vel recentiora, imo & recentissima: ex originalibus, vel apographis, vel una manu, vel diversis descripta: *Diplomata* integra, vel saltem excerpta eorum exhibent; membranaceo, vel chartaceo Codice comprehensa: in Archivis aliisque Scriniis, vel in privatorum manibus versantur, quin & typis vulgata sunt. Divisio illa, qua *MABILLON lib. 3. cap. 3. §. 5.* eadem in tria genera, seu tres classes secernit, instituto nostro vel maxime convenit. *Prima* earum, *Diplomataria* & *Chartaria* illa continet, quæ mere historica sunt, dum monumenta vetera in iis ita connexa, ut series rerum, eo in loco, quem *Diplomata* attinent, gestarum, simul explicetur. Cujusmodi collectiones historicae inter monumenta alia, quæ ex Archivis & Monasteriorum claustris, proximis seculis, prodire, magnus hodie extat numerus (m) cum labor ille Monachis potissimum,

(1) Si qua excusatione hic opus esset, nostram faceremus illam, qua B. DN. JOANNIS in *præf. Spicil. Script. veter.* pag. 6. usus.

(m) Præ ceteris tamen, citatum supra, *Chronicon Casauriense* hic memorandum, cujus autographum Lvc. DACHERY d. l. in *Monito* eidem præmissio, ita describit: *Constare illud, ait, ex ingenti volumine, elegantissimis characteribus ante hos 500 annos exarato, quod omnes Monasterii Chartas complectatur: auctorem enim, Joannem Berardum, ejusdem Monasterii Monachum Benedictinum & Præpositum, anno 1169 summatim ordine Chronologico, quæ prolixius referunt Chartæ, marginibus adscripsisse, historiamque contextuisse, additis præter ea, quæ Piscariam (Insulam in qua*

nam, otii, quod peractis Sacris supererat, fallendi causa, a superioribus inunctus fuerit (n). Secundam classem Diplomataria illa constituunt, quæ ex ipsis Diplomatum & Chartarum autographis descripta, a Notariis recognita & sub-signata. Hæc talia in bene ordinatis Archivis & Chartophylaciis Regionum Germaniæ passim hodiernum reperiuntur, si non a Notariis, aliis tamen personis publicis, publica auctoritate confecta. (o). Ad tertiam vero classem Diplomataria pertinent,

in qua Monasterium situm) spectant, serie Imp. Regum, ac Principum, bellis quoque ac cladibus, depopulationibus variisque eventibus, &c.

(n) DN. de LVDWIG d. Pref. §. 10.

(o) Diplomatarium tale, anno 1464. exaratum, quod in Archivo Illustriss. Dnn. Comitum DE ISENBURG asservatur, in Diplomate apud LVNIG. Reichs. Archiv Spicil. Secul. Part. 2. pag. 16. 7. (de quo §. 22. plura dicemus) sequentibus verbis describitur: Anfanglich ist es ein Pergamenten dick Buch, mit Bretter eingebunden, mit rothem Leder, und zwey elaufuren am Leder, mit Seide überzogen, mit einem sonderlich erhobenen Schloßlein beschloffen, dazu messingen Buckeln verwarth, und sonst ziemlicher Gestalt, ganz unversehrt, welches Buchs Anfang lautet: dies nachgeschriebene ist das Register aller nachgeschriebenen Brieffe, Schrifften und Sachen, jeglich nach Zahl der Blätter dies Buchs gezeichnet und geschrieben, also daß am ersten Blat der Zahl eines anfähet, und was am jeglichen halben Bladt besonders geschrieben ist, stehet auch darin wie hirnach folget. Und folget mit rother Dinte geschrieben: Schrift, Lehnenschaft, und anderes vom Reich. Nach gemeltem Register folget dann das Isenburgische Wapen mit Silbern und andern guten Farben, zu dem Wapen gehörig, gemahlt und fûrgesetzt, ist auch solches Buch durch eine einige Handt fleißig geschrieben, auch bis auff dreyhundert und vierzig beschriebene Blätter quirt. Und werden im selben Buch registrirt befunden, der Herrschaften und Graffschaften zu Bûdinger

gen

3
 tinent, quæ nec historica, nec authentica, sed puram instrumentorum collectionem continent; & si vel maxime Archivum aut Scrinium publico illata, nullum tamen publicæ autoritatis, aut factæ recognitionis testimonium præ se ferunt. Et prout MABILLON porro testatur, talia esse Chartaria pleraque, quæ in Ecclesiis, tam Cathedralibus & Collegiatis, quam Cœnobialibus asservantur, ita quoque non dubitandum pleraque Diplomataria & Chartaria antiqua, typis hodie descripta, ejusdem generis esse.

§. V.

Superioribus & illa differentia adhuc addenda, quod quædam Diplomataria, & Chartularia ab Imp. specialibus privilegiis, ad plenam probandi vim obtinendam, munita sint. Prout enim à seculo IX. X. ac deinceps confirmationum usus

inva-

gen Lehen-Brieffe, privilegien, derselben confirmation, hoher gerichtlicher und andere Obrigkeiten, Herrlichkeiten und Gerechtigkeiten, vielerley Urkunden, Heuraths Beschreibungen, Bergieg, Rauff-Brieffe, Burgfriede, item rechtlich und gütlich Entscheide, Spruch und Verträge, Weissthum, Instrumenta, und sonst andere mehr Urkunden, allerhand Gebrauch und alt Herkommen, geistliche Lehnschaften, Stiftung und dergleichen Sachen Handlungen Latein und Deutsch zc. es haben auch nebst dem unsere Vettern anzeigen lassen, daß nit jedermann, sondern allein die Herren selbst, oder wem sie das aus ihren sonderlich vertrauten Dienern, Aemtleuten und Secretarien verstaten einen Zugang zu solchem Buch haben zc. Apud eundem LVNIC. d. l. pag. 1642. liber ille vocatur das Archivalische Document Buch, sonst das rothe Buch genant: Obiter hic (leviusculum licet sit) notamus, morem illum, ut a colore ligaturæ externo hujusmodi Libri denominentur, non solum perantiquum, prout exemplum *Pancharte nigra Turonensis*, supra §. III. adductum, nos docet, sed passim, etiam hodiernum observari, succurrit in specie, in Actis Minda transmissis, sapius des rothen Lehnbuch de anno 1400 mentionem fieri. Alias Diplomatariorum authenticorum descriptiones sponte hic præterimus.

Strasburg Freyheiten, nicht allein am Hofgericht zu Nothweil, sondern auch am Kayserl. Cammer. Gericht, und sonst allen Gerichten gleich den Original- Briefen geglaubt werden solle. Gleiche Confirmation feve von Rudolpho II. Anno 1582. und Ferdiando II. Anno 1621. erlangt.

I, VI.

Majorem vero attentionem meretur (q), memorabile illud Privilegium (r), quo IMP. FRIDERICUS III. (s) excessas prerogativas reliquas, Eminentissime SEDIS ARCHIEPISCOPALIS & ELECTORALIS TREVIRENSIS augere voluit: petitioni ELECTORIS JACOBI I. (t) id tribuens, quod *Diplomataria illa Trevirensia*, quæ
Mann

- (q) In Privilegiis Argentoratensium, exemplis Diplomatum eorumque Collectionibus vis probandi non aliter tributa, quam si ab Episcopo, Prælato, Urbe, aut persona alia fide digna, sigillo apposito recognita essent, qualia TREVIRENSE hoc ne quidem requirit.
- (r) Quare hic Imperator alius IV. aut V. vocetur, cum ipsemet Tertium se dixerit: ut & cur titulo eines Römischen Königs ante coronationem Romanam, A. 1452. demum insecutam, in Diplomatis (hoc nostro etiam) pro more illorum temporum usus sit, vide apud JOHANN JOACHIM MÜLLER *Reichs-Tags Theatri unter Kayser Friedrich V. Erste Vorstell* cap. 1. s. 4. 5. 6.
- (s) Veritatem hujus Diplomatis ipse WILHELM. KYRIANDER in *Comment. de Aug. Trev. p. m. 205.* negare haud sustinuit, ut ut de cætero insensissimum erga Sedem Archiepiscopalem animum (cui tamen condigna reposuit Browerus & quoad hunc passum celare haud potuerit. Characterem vero hujus Scriptoris ex iis, quæ apud Illust. Cameræ Imp. Assessor. DN. DE LUDOLFF *Symphor. 2. Consult. & Decis. For. pag. 134.* leguntur, dignoscere licet.
- (t) Merita hujus Archipræsulis erga Imp. Fridericum, reliquasque res ab eo gestas, præter BROWERUM (Livium illum Trevirensium) supra alleg. MÜLLERS *Reichs-Tags Theat. Erste Vorstell. pag. 1. 9. 14. 18. 86. 276. 282. 349. 341. 352.* Zweyte Vorstell. p. 115. Dritte Vorstell. p. 194. prolixè memoravit.

Mann, Bücher dicuntur, in iisque descripta *exempla*, eandem probandi vim habere debeant, quam ipsa autographa deperdita, si praesto essent, operarentur. Diploma ipsum, temporis annotatione subjuncta: Datum Strassburg Anno 1442. den Montag nach Bartholomai, extat apud LÜNIG. *Spicileg. Eccles. Contin. 1. pag. 232. & Corp. Jur. Feud. Tom. 1. pag. 389.* In eoque Privilegium hoc sequent. verbis exprimitur: Dessen haben Wir angesehen des ehegenanten Unfers Neven fleisige Bitte, auch betrachtet, daß Wir desselben Stiffts Obrister Lehen-Herr seynd, und daß solch des Stiffts Lehen, Pfandschafft und anderes, Uns auch antrefse, und von Uns, und dem Reich nicht entzogen werden mögen: Darumb mit wohlbedachtem Muth, guthem Rath Unserer Rätthe und Getreuen, und rechten Wissen, so haben Wir gefest, und geordnet, sezen und ordnen mit diesem Brieff, von Römischer Königlicher Macht Vollkommenheit, also, daß solche des ehegenanten Stiffts Mann-Bücher, zu Behaltung desselben Stiffts Lehen/ Pfandschafft/ und wie man das nennen mag, kräftig und in Macht seyn sollen. Also, ob die Briefe die man in den ehegenanten Mann Büchern ausgeschrieben, copirt und verzeichnet findet, als vorgemeldet ist, durch Krieg und Unrath vielleicht wären entfremdet worden, daß dann solchen Mann-Büchern und alten Schrifften, gleich den Haupt-Briefen geglaubet, und der Stifft das durch nicht verkürt werden solle, etc.

§. VII.

Causa vero à D. ELECTORE pro obtinendo Privilegio adducta, in Diplomati his verbis repetuntur: Es habe derselbe Königlicher Majestät mit schwerem Gemüth erzehlet, und vorbracht, wie in den zwey vergangenen Läuften, und Irungen, die sich in dem Stifft Frier leider lange memacht hätten, viel Saumnüß geschehen seye, nemlich daß solcher Zwytracht, wegen derer die um den Stifft kriegen, die Lehen nicht ordentlich geliehen/ auch etliche solche Lehen, Pfandschafft und anderes betreffende, durch Hülf und Beystand willens der Partheyen, verrückt, und entfrembdet worden seyen, derer auch der ehegenant

genante Churfürst etwa viel wieder in seine Gewalt bracht habe; dar-
 um er besorge / daß in den künftigen Zeiten, Seinem ehegenantert
 Stiff, solche Lehen, Pfandschaft und anderes möchten gelaugnet oder
 abgezogen werden, wiewohl Er die in Seinen Lehen-Büchern, die
 mann Mann-Bücher nennet, verzeichnet und beschrieben habe etc.
 Specialiorem vero Codicum istorum descriptionem, cum Diplo-
 ma Cæsareum non exprimat, illi demum supplere valebunt,
 qui ad Archiva ELECTORALIA, verasque rerum configura-
 tiones aditum habent. Illud interim, suggerente nobis Hi-
 storia, affirmare possumus, non solum Archiva Trevirensia
 antiquissimis Diplomatis, Chartis aliisque monumentis (u)
 canam antiquitatem redolentibus, (quæ tot hostiles invasiones &
 calamitates aliæ intacta reliquerunt) omnium ditissima esse;
 sed Archipræsules quoque, pro eorum conservatione, easdem
 cautiones, quas supra §. 2. memoravimus, dudum olim ad-
 hibuisse. Ita enim de BALDUINO Archi-Episcopo (Fratre
 Henrici VII. Imp.) Autor anonym. de ejus rebus gestis, apud BA-
 LUZIUM Miscellan. Tom. I. lib. I. cap. 11. Discreta, ait, provi-
 sione, Balduinus, omnia Ecclesie suæ privilegia, primo Papalia,
 secundo Imperatoria, tertio homagialia & alia perpetua, ti-
 mens amissione distractionem, antiquorum cercorum fragilium
 sigillorum propter diurnalem revolutionem privilegiorum
 fracturam dispendiosam, multumque damnosam, posse posteris
 immi-

(u) Inter tot cimelia Literaria, quæ in Archivis Trevirensibus as-
 servantur, memorandus omnino, pretiosissimus ille Codex Ca-
 pitularium Alesqis, partim Latina, partim veteri lingua Francica
 conscriptus, (in Bibliotheca Majoris Ecclesie olim, nunc in Ar-
 chivo asservatus) quem BALUZIUS tantopere, frustra licet, de-
 sideravit, BOWERUS vero Annal. preparasseve cap. 10. speci-
 men saltem exinde retulit.

imminere, in unum volumen congregando, & transcribi mandando, utiliter ordinavit, & illud triplicavit, unum suae Ecclesiae Capitulo, & Capitulari loco, aliud suae & successorum suorum Camerae Treverico in Palatio; tertium vero sacrum & Successorum feriato semper Camerario ad omnia & singula quo diverteret loca devehendum provide deputavit, ut in omni loco Archiepiscopus posset sua homagia, literas & privilegia saltem sub copia providere, nec non unicuique, dum opus esset recitare: Hoc & hoc a nobis in feudum dinosceris habere. Et omnium Ecclesiarum sacrarum collegia ad sua privilegia ostendenda, ut in ista scriberentur volumina, districtissime coarctavit, & quotquot erant sibi ostensa, quae tamen sub bullis aparuere veris, inscribi verbotenus procuravit; ut si in posterum aliqua privilegia rapinis incendiis indignitate consumpta, seu male custoditae deputata, vel quocumque modo perderentur, in praedictis voluminibus perpetua memoria perdurarent. Sic ergo velut Josephus providissimus habebatur.

§. VIII.

Generalioribus hisce praestructis, ad thema ipsum pergitur, propius disquisitioni, an per ejusmodi Codices, in quibus Diplomata Archivi aut Tabularii alicujus, una serie descripta, probatio in Foro institui possit, & quænam vis probandi iisdem tribuenda sit? Quia vero de autoritate illorum Codicum, qui non nisi *exempla* Diplomatum continent, veterum Regum & Imp. Francicorum nomina præ se ferentia, disputatio omnis frustranea esset, siquidem autographa ipsa nullius fidei, aut certe pro spuris habenda essent, donec contrarium probetur. Series dicendorum omnino postulatur, ut, in limine adhuc, concertationum illarum, quas post HENSCHENIUM & PAPEBROCHIUM, facundus

B 3

ille

ille Presbyter è S. J. Bartholomæus GERMON (w), initio hujus Seculi excitavit, mentionem aliquam faciamus. Ipsa quoque tela, in bello hoc diplomatico (x), adversus MABILLONIUM vibrata, seorsim nobis enumeranda essent, si cristati bellatores isti (y), autographa vetera, ad unum omnia, tanta strage confecissent, quanta fiducia asserere non dubitarunt (z) eadem, quo antiquiora, tanto magis, propria sua vetustate, suspecta, coque minorem fidem ipsis habendam esse. Et quamvis, non semel professi sint, quod plura quidem, non omnia vero hujus generis Diplomata impugnare intendant, re ipsa

(w) Editis duabus Disceptationibus de veteribus Regum Franc. diplomatibus & arte secernendi antiqua diplomata vera à falsis ad Joh. Mabillon. Paris. Anno 1703. & 1706. Quibus postea accesserunt, Disceptationes ejusdem argumenti, adversus Ruinartum, Fontaninum &c. Venet. Anno 1708. edita.

(x) Quo nomine motus istos, à Germonio & lociis excitatos, tum etiam controversias, Diplomata specialia attinentes, in Germania subortas, supra allegatus DE LUDWIG in d. Prefat. scite insignivit, ac prolixè descripsit. Idem argumentum præter Ludov. Raguei in Historia des Contestationis sur la Diplomatique, Paris. 1708. edita, ulterius prosecutus est Autor Censure in Histor. Italie médièvi, quæ Mediolani Anno 1729. prodit. Novissime DN. DE MEIERN eandem telam continuavit, & erudite pertexit, in Prefatione Tom. III. Act. P. Westphal. præmissa.

(y) Qui Seculo illo vivere debuissent, quo moris adhaeserat, ut in super Charta aliqua contentio oriretur, veritas illiusi per duellum, aut judicium ferri candentis, similesque purgationes vulgares probanda esset, vid. MABILLON Act. Sanct. Ord. S. Bened. Sec. IV. Tom. I. pag. 765.

(z) Utrum Germonius & locii, ex mera invidia, ut communiter putatur, vel alia de causa eo progressi fuerint, plurius disquisit DN. DE MEIERN d. l.

ipsa tamen, eas veri a falso discernendi leges & regulas substituerunt, ad quarum fallacem normam, fidem, monumentorum tantum non omnium, *quæ ignis, barbari, tempus edax, tuque invidiosa vetustas intacta reliquerunt*, (a) non vacillare tantum, sed plane concidere, necessum foret. Eorum vero impetum, tum MABILLONIUS ipse, (vel sola *Papebrochii* retractatione, quam Supplementis R. D. inseruit, triumphans) tum plures alii, justitiæ causæ faventes, scriptis eruditissimis abundeque notis, in primis vero *Justus FONTANINUS*, *Theodericus RUINART*, *Dominicus LAZZARINUS*, *Antonius GATTUS* (b): novissime autem *Chronici Gotwicensis* doctissimus AUTOR ita represserunt, ut argumenta, aut socraticos potius ipsorum sermones, huc conducere operæ pretium non videatur.

§. IX.

Quod autem *Diplomatariis* [plane nulla, aut certe exigua *probandi* vis tribuenda sit, complures sat speciosæ rationes efficere videntur; quarum potiores seorsim nunc expendemus. Et quoniam omnes illos ita statuere necesse est, qui Codices hosce ad normam eorum, quæ Jure Communi circa *exempla Instrumentorum* provisâ, unice exigunt, (unde etiam in Consiliis & Responsis frequens quidem *copiarum* seu exemplorum, Codicum vero unde desumpta, rarior occurrit mentio.) Ideo primarium argumentum, quo sententia illa nititur, haud dubie hoc est: expediti Juris esse, *exemplis*

(a) Ut graviter conquestus *Mabillon* in *Supplement. R. D. cap. 2.*

(b) Quod nomen non fictitium (ut nonnulli existimant,) sed Autorem *Tycinensem* Professore[m] esse, *DN. DE MIERM. d. L. observavit.*

plis etiam si à Fisco producantur, credendum non esse, si authentica scriptura desit. Ita enim PAULUS in l. 2. ff. de fide instrum. Quicumque à fisco convenitur, non ex indice (c) & exemplo alicujus scripturæ, sed ex authentico conveniendus est, & si contractus fides potest ostendi. Cæterum calumniosam scripturam vim in Judicio obtinere, non oportet. Namque regulam, à Jure Canonico cap. 1. 2. & ult. X. d. t. repetitam, Practici ampliacionibus suis in tantum exrendunt, ut exemplo nullam probandi vim tribuant, etiam si Instrumentum ipsum per plures, imo per centum Notarios descriptum, & exemplatum sit, testantibus se vidisse autographum sine macula esse, & exemplum eidem concordare. Cum Notarius facile decipi, & induci potuerit, ut crederet, scripturam adulterinam, unde exemplum delumfit, authenticam esse (d). Idemque Dd. non de illis tantum exemplis, quæ recentiori manu, sed etiam, quæ caractere antiquo (e) scripta, quin & in Archivo reperta sunt (f) affirmant. Addunt, processum super Instrumento, non nisi in copia producto, institutum, ipso Jure nullum esse. (g) De cætero in cap. fin. X. de

fide

(c) Indicem vero, ab exemplo hoc ipso differre, quod brevem saltem rei ipsius annotationem contineat, SCHULTING ad Pauli recept. sent. lib. 5. tit. 12. num. 11. nota (m) recte observavit.

(d) Hermann. VULTEIUS Consil. Marb. Vol. 4. Cons. 34. num. 188. & seqq. SCHWEDERUS Consil. Tubing. noviss. Tom. 1. Cons. 19. num. 15. & seqq. GRASS. Vol. V. d. Consil. Tubing. Consil. 60. n. 60. 7. & seqq. & nubes Dd. quos allegarunt.

(e) Vid. LEYSERUS Meditat. ad ff. Specim. 261. medit. 7.

(f) Idem d. l. Specim. 266. medit. 9. ibique alleg. Richter. ad auth. si quis C. de edendo.

(g) COLERUS de Processu Execut. part. 3. c. 1. n. 51. SCHWEDERUS d. l.

Ede instrum. certa forma praescripta est, secundum quam exempla Instrumentorum conficienda, si quidem autographis deperditis, aut vetustate exelis, vim probandi aliquando habere debeant: indeque sequentia requisita primaria elici solent, (1) ut *transfuntio*, quam ajunt, personae publicae, quae nimirum ab Actis, aut Notarius publicus sit, autoritate Magistratus demandata, (2) Ut ante omnia citati fuerint omnes illi, quorum interest, quo videant exemplum ab authentico transsumi. (3) Ut causae cognitio praecedat, & Judex ipse authenticum diligenter prius inspiciat, utrum in aliqua parte vitiaum? an alia falsi suspicione prematur? an sigilla integra sint? &c. (4) Si de authentica scripturae fide quodammodo certus sit, *exemplum* Judicis autoritate inde defumatur, totusque actus liquet, Jctos illos, superiorum temporum in primis, normam hanc, quam diximus, unice secutos *Diplomatariis & Chartulariis* quibuslibet haud multum tribuere potuisse, aut etiamnum posse, cum ex iisdem non semper constet, jussu Regionis Domini, aut Magistratus collectionem susceptam, nomen scriptoris si vel maxime expressum, saepius tamen in obscuro relinquat, an persona publica fuerit: de cetero examen autographorum accuratius praecessisse, vix unquam liqueat: ut vero ii, quorum interest, ubi Diplomataria conficienda erant, prius citarentur, nec moris unquam nec possibile fuerit, &c. Ne etiam gratis hac dixisse videamur, inter plura alia Judicata, quibus *Diplomatariis & Chartulariis* non major vis tributa, quam quae cujuslibet Instrumenti exemplo de Jure Communi competit, unicum illud praedictum hic allegamus, quod celebris ille Ant-

(b) Vid. DN. BÖHMER. *Jur. Eccles. lib. 2. tit. 22. §. 5. seqq*

verpiensium Canonista *Franciscus ZYPÆUS*, *Consult. Canon. lib. 2. tit. de fide instr. Consult. 1.* nobis suggerit. (1) Add. tamen **CONSILIA MARBURGENSIA** *Volum. IV. Consil. 37. juncto Consil. 34.*

§. X.

Ast enimvero, qui rationes ita subdixerunt, eos rem ipsam ad justæ pondera libræ haud satis trutinasse, quis non videt? Primo enim inter solivagum *Instrumenti* alicujus exemplum, & *Diplomatarium*, magnum utique intercedit discrimen, utcumque enim, prioris intuitu, incertum maneat, an autographo omni ex parte concordet? & si exemplum tale in Archivo repertum, an autographum ipsum, in eo exiterit, an publica fide inde descriptum, & qua tale, eidem illatum fuerit? Pro *Diplomatario* tamen integro, quo *Litteræ* patentes *Impp. Regum, Principum & Statuum Imperii*, aliaque conventiones publicæ, earumque firmamenta, velut in uno eodemque Archivo antiquitus conservata, referuntur, quoties ad probandum inducitur, præsumtio militat, quod publicis auspiciis & quidem (alio fonte unde defumi potuerit, non apparente) ex autographis ipsis descriptum sit. Idque tanto magis, quo minus cogitari potest, monumenta

hæc.

(1) Casum ibidem refert decimas novatium attinentem, ac præter alias litis illius circumstantias memorat; *producta fuisse alterius partis monumenta ex perveusto Codice, in pergamento scripto, & inscripto: Liber privilegiorum; exarato, ut in frontispicio narratum, anno 1460. charactere admodum antiquo, & in archivo G. adsero, ignota tamen scriptoris manu, sine mentione collationis ad iussum Judicis, per publicam personam factæ &c.* Inter reliquas vero rationes decidendi, ob quas *Codici* vis probandi penitus abjudicata, & illam refert, quia ad hoc, ut exemplo fides fiat, præter *Judicis* autoritatem partis præsentia requiratur, quam cum *Codex* ille conficeretur, intervenisse non constat.

hæc in tanto numero & serie, ad manus privati alicujus fortuito olim pervenisse. Atque adeo Diplomataria ipsa (pro eo tamen probabilitatis gradu, cui variaz eorum differentiaz locum faciunt,) singulis quoque exemplis, in eo comprehensis hæctenus fidem addunt. Pariter (2) & illud attendendum, an *Diplomatum exempla*, originalibus deperditis, non majorem fidem Judicis animo ingenerare possint, quam nudis Instrumentorum exemplis Jus Rom. tribuit. Quodsi enim characteres adsunt, usu explorati, ex quibus vera & genuina Diplomatum authentia vel in *exemplis* dignosci potest, eadem ad rigorem *d. l. 2. ff. de Fide instrum.* non magis dijudicanda sunt, quam in quaestione, an massa ex auro & ære conflata, separari possit, decisum ex *l. 5. §. 1. ff. de R. V.* hodiernum petendum, nam quod *Ulpianus* in *d. l.* negat, metalla hæc separari omnino posse usu & experientia dudum comprobatum est. Dari autem ejusmodi characterismos, ex quibus Diploma, genuinum an spurium sit, vel solo *apographo* illius inspecto, apparere possit, *Ars Diplomatica*, (k) extra omnem controversiam

C 2

col-

(k) Eandem *novum antiquaria artis genus* vocat quidem *MABILLON*, quod tamen præcis hæc penitus incognita fuerit, vel ex memorabili præjudicio illo in *cap. 6. X. de fide instrum.* relato satis apparet. *Mabilionus* vero omnium primus fuit, qui characterismos illos in certas, usu comprobatas regulas redegit. Et cum intra Diplomata a Merovingicæ & Carolingicæ Stirpis Regibus concessa, fere substitit, *B. HERTIUS* in *Dissert. de fide Diplom.* vestigia ipsius legens, ad Diplomata Impm. & Regum Germ. jam tum progressus est. Nunc vero reverendus Abbas *Liberi & Exempti Monasterii Gorwicensis, Ordinis Benedictini in Austria Inferiori* *D. N. GOTHOFREDUS VON BESSEL*, in sæpius laudati *Chramici Gorwicensis Tomo prodromo* (de quo idem merito prædicamus,

mas,

collocat, infinita quoque exempla, in quibus in præstitum testantur. (1) Indeque artem illam Jctis commendatissimam esse debere, monuit DN. BÖHMER (m) Quod verocitationem eorum attinet quorum interest, quam à Dd. in singulis exemplis non solum, sed integris quoque Diplomatiis conficiendis, tantopere desiderari vidimus, eam cap. fin. x. de fide Instrum. ne quidem requirit, prout prælaudatus DN. BÖHMER (n) pluribus ostendit. Et si vel maxime, in casu ubi lis jam mota, aut certe imminet, citatio illa necessaria: ad Diplomataria tamen dudum olim, & forte ante tot secula, cum de lite illa ne cogitari quidem poterat, confecta, hæc talia non pertinere MABILLONIUS (o), recte repofuit. De reliquis requisitis in d. cap. fin. enumeratis, tum etiam quid anti

mus, quod Conringius alicubi de Lehmanni Chron. Spirensi, non ex tituli modestia illud æstimandum, sed totius Germaniæ Historiam Diplomaticam in eo reperiri, ac re vera incomparabile opus esse), Criticum Diplomatum examen, à Conrado I. ad ultimum Frederici II. tempora usque continuavit.

(1) Quanquam enim GERMONTIUS Artem ipsam quoque, pyrrhonicis ac scepticis suis convellere tentaverit, in Discept. adversus Mabillon 1. pag. 42. & Discept. 2. cap. 5. inter alia contendens: nullas haberi posse regulas, quibus præcorum seculorum antigrapha secernantur, nec ex characteribus, vulgo adduci solitis, eorum veritatem probari posse &c. Solide tamen eidem repofuit Chronicon Gotwicense lib. 2. pag. 79. & 80. Ridiculo hoc principio omnes veritates in dubium vocari posse, & si nulla ars dijudicandi vera Diplomata, non apparere, quomodo falsitates Diplomatum inde probari possit, cum falso verum necessario opponatur, &c.

(m) Jus Eccles. lib. 1. tit. 3. §. 18.

(n) d. l. lib. 2. tit. 22. §. 6.

(o) de R. D. lib. 5. cap. 5. §. 9.

antiquitas, quid fides Archivi exemplis addant, suo loco dicemus.

§. XI.

Secundo loco probationi per Diplomataria obstare, ejusque fidem imminuere videtur, quod singula exempla non solum, sed integri quoque Codices Diplomatici tot vitiis & erroribus scaterere soleant. Totius autem instrumenti fidem suspectam faciat particula falsa, sicut fermenti parvum totam massam corrumpit, *Consil. Marburg. Vol. 4. Consil. 30. n. 289. & 900.* Et si autographum instrumenti sine die & consule, nihil probat, *d. Vol. 4. Consil. 16. num. 108.* ac non absolutum præsumitur, *Consil. 37. num. 292.* nec non in quo falsus annus, falsæ indictio posita, quoad solennia pro vitioso habendum est. *d. Consil. 37. num. 139.* Id de apographis eorum tanto magis affirmandum sit. Jam vero negari nequit, non impressa solum Diplomataria, ac Diplomatum apographa, seorsim edita (p), sed illa etiam, quæ in MScr. etiamnum persistunt, multis vitiis & erroribus sæpissime referta esse. Experientia quoque docet, quodsi plura ejusdem argumenti Diplomataria, successive descripra, ut fieri aliquando solet, producantur, hæc inter tantas variationes deprehendi, ut alia aliis pejora esse, quænam vero præferenda sint, haud

C 3

æque

(p) Ita P. SCHATEN, præstantissimo alias Historico, objecit PAULINI *Syntag. Histor. Germ. part. ult. pag. 532.* Diplomata Corbejenſia, Annalibus ipsius Paderbornensibus inserta, vitiosissime descripta & edita esse. Add. *Observ. Hallens. Tom. 10. Observ. 14.* ubi plura Diplomata vitiose edita recensentur, in specie vero quoad Diploma illud Ecclesie Bremensis, quod Caroli M. nomen præfert. inter editionem *Adami Bremensis & Cranzii* ultra 50. variantes lectiones intercedere, in alterutro etiam plures lineas omittas esse per comparationem utriusque ostenditur.

æque appareat. Hæc omnia autem, ubi de *probatione* agitur, tanto magis attendenda esse, cum in recurſu ſubſidiario ad *exempla* Diplomatum, pro certo ponendum ſit, autographa ipſa aut periſſe, aut legibilia amplius non eſſe, aut callide ſupprimi.

§. XII.

Sed & hæc tanti non ſunt, ut propterea *Diplomatariis* quibuſlibet, omnis probandi vis deneganda ſit. De *exemplis* ſeorſim deſcriptis, nec non de *exemplis exemplorum* (qualia quæ typis deſcripta) hic non loquimur. *Diplomataria* vero authentica, quibus plenam probandi vim infra aſſeremus, majori cum accuratone conſignata eſſe, quam ut erariſſi ejuſmodi erroribus & vitiis ſcateant, publica autoritas, qua conſecta ſunt, non ſolum credi jubet, ſed & omnes illi teſtantur, qui plures ejuſmodi Codices perlustrarunt. Et ſi vel maxime in iisdem ſphalmata quædamprehendantur, leviora tamen erunt, indictionem ſimilemve temporis annotationem ut plurimum attinentia. *Inſtrumentum* vero, in quo falſus annus, falſave indictio poſita, propterea non vitiari, cum veritas illius ex reliquo tenore probari poſſit. ANTECESSORES *Marburg. d. Conſil. 16. num. 145.* rejecta (quam pro ratione dubitandi adduxerant) contraria opinione, defendunt. MABILLONIUS autem (q) pluribus evicit, leviores ejuſmodi errores, ac minime ſubſtantiales, in apographis

(q) *Lib. 3. cap. 6. & lib. 5. §. 11. Add. lib. 1. cap. 7. §. 9.* ubi de cauſis quibus factum, ut in exemplis ex originalibus tranſumptis, prioribus ſeculis jam tum errores ejuſmodi paſſim commiſſi fuerint. Cumque HICKESIUS in *theſauro linguarum veterum ſeptentrionalium* aſſerta hæc impugnaret, MABILLONIUM ſtrenue vindicavit RUINART, in doctiſſima præfatione, noviſſimæ editioni *Lib. de R. D.* præmiſſa,

phis admissos, veritati detrabere haud posse; & cum aliis Codicibus antiquis, quorum apographa ad nos pervenerunt, Codici v. gr. Theodosiano (quin & Libris Juris Justiniani) errores minime substantialia, non officiant, rationem dari non posse, cur Chartaria nullam propterea fidem in Judicio mereantur, maxime si vetera, & bonae notae sint. Idemque ECKARD in animadvers. ad D. N. SCHANNAT Hierarchiam Fuldae §. 32. memorabili casu illustravit. De cetero, si apographum, ex Diplomatario aliquo productum, ejusmodi vitii laboret, quae substantialia ejus incerta aut perplexa reddunt, probationem inde petitam nullius ponderis esse, res ipsa loquitur. Denique si plures ejusdem Diplomatarii Codices producantur, interque illas variantes lectiones, aliaque diversitas deprehendatur, Judex ex characterum forma reliquisque circumstantiis dispiciet, quinam eorum ex autographis proxime descriptus, indeque majorem fidem mereatur, in reliquis, juxta praescriptum l. 21. ff. de testibus, attendet, quaznam rei aptiora, & vero proximiora esse comperit.

§. XIII.

Pariter, tertio, probatione per Diplomataria vix quidquam tribuendum esse, & illud efficere videtur quod ea admisa. de Sigillis Diplomatum actum esset, quae tamen, velut Instrumentorum robora & firmamenta certissima, imposturas commissas omnium facillime detegere valeant. Quibus quartum illud dubium conjungimus, quod hac ratione in incerto manere necesse sit, an non autographum, ex post annullatum fuerit (r) aut rasurae, deletiones, vel additiones, recentiori manu factae, in eo apparuerint,

(r) Annullationem vero Diplomatis, ea ratione olim fieri consueviffe,

ruerint. Quorum omnium intuitu, fatendum equidem, quod & supra §. 1. ipsi professi sumus, authenticam Diplomatis alicujus, certius dijudicari haud posse, quam ex ipso autographo. Hoc enim producto, characterismos, ex internis non solum, sed & externis ipsius Diplomatis desumptos, quos *Ars Diplomatica* suggerit, cum criteriis ex Sigillo resultantibus si quis combinaverit, de authenticam Diplomatis, tanto certius pronunciari posse, res ipsa loquitur. Plane ut Pontifex *INNOCENTIVS III.* in citato c. 6. X. de fide Instr. Diploma ad probandum inductum, non tam ex scriptura, quæ recentior, & charta, quæ pigmento fucata erat, ut vetusta videretur, quam ex Sigillo, imagine & literis in eodem expressitum & modo, quo cera affixa, pro falso & suppositio, declaravit. Vicissim tamen & illud notum, Diplomata complura suppositionis & fraudis apertissimæ, ab iis convicta esse, qui Sigilla autographis appensa, nunquam viderunt. (u) Diplomatario certe, publicis auspiciis confecto, sua autoritas aut fides propterea non diminuetur, quod de sigillis, quibus autographa munita fuere, exinde non satis constare possit, (ut ut interdum eorum descriptio inserta inveniatur), modo Diploma exinde ad probandum inductum Historicis coarvis, quibus rebusque gestis illorum temporum non contrarietur, nec alio *vobis* indicio prematur. Idque tanto magis, quo certius Sigilla subtilioribus adhuc fraudibus exposita fuisse, quam quæ circa Diplomata ipsa commissa, non raro eiam sigillum genuino diplomati avulsam, spurio appensum

ut membrana ipsa in Judicio perforata fuerit, *Lex Ripuaria, Tit. 58. §. 5. & Tit. 59 §. 3.* confirmat, indeque locutionem illam, quæ hodie-nam superest, ein Instrument durchlöchern wollen, orij, *Εκκαρπύς* in notis d. l. suspicatur.

(*) Vid. *A. der Lindauschen Ausführung, pag. 870.*

sum esse (t). Id quod Diploma Lindaviense abunde confirmat. Cum enim apographum illius, ut & typus sigilli, prætenso originali impressi, Conringio (u) Mabillonio (v) Baluzio (x) transmissum esset, triumviri hi, rei Diplomaticæ peritissimi, haud aliter judicare potuerunt, quam quod typus ille formam satis sinceram Ludovici Pii Sigillorum referat, utut in Diplomate ipso, evidentissima videas indicia, vel primo intuitu deprehenderint. Et hætenus admitti posset GERMONII (y) illud: *Sigilla tanti non esse, ut eorum causa Diploma malæ fidei arguatur, aut ab ea absolvatur.* Argumentum vero quarto loco adductum, prolixiore responsione non indiget, cum ejusmodi vitia in autographo extitisse non magis præsumendum sit, quam vitia occulta in testibus.

§. XIV.

Denique quinto, pro eadem sententia, illud vel maxime urgeri solet, quod si probationi per Diplomataria locus concedatur, hoc ipso *Diplomata refecta*, iisdem forte inserta, tanto facilius pro authenticis obtrudi posse, quo magis affabre ad horum formam fabricata sunt. Notissimum enim est, & Mabillonius (qui tamen ipse Monachus, Monachorum fidem omni conatu defendit) negare non sustinuit, me-

D dio

(t) Vid. HEINECCIUS *Synag. de Sigillis pars. 1. c. 17. §. 2. & sequ.* ubi sex modos recenset, quibus fraudes & errores in Sigillis commissi.

(u) Vid. ipsius *Censura Diplom. Lindav.*

(v) In literis ad *Tenzelium* quas hic vindictis suis pro *Censura Conv.* pag. 19. inferuit; junct. tamen Supplement. *Mabill. ad L. de R. Dipl. cap. 4. §. 4. 5.*

(x) Ibidem in literis ad *Tenzelium d. l. pag. 124.*

(y) *Disceptat. adversus Mabillon 1. cap. 3. pag. 43.*

dio avo & præcipue circa confinia Seculi XI. illos, qui sua interesse putabant, bona, quæ possiderent in tuto collocare, sæpenumero religioni sibi haud duxisse, Diplomata super eisdem confingere, quæ sibi usui essent, posteris fraudi futura. Idque tunc non solum, si autographa olim obtenta lacerata, aut scripturæ fugientis essent, sed etiam si bello, incendio, aliave calamitate plane periissent. Nonnulli quoque Privilegiis specialibus impetrarunt, ut in locum amissorum Diplomatum alia substituere liceret. (z) Quibus omnibus fraudi & imposturæ januam apertam fuisse, res ipsa loquitur.

§. XV.

Enimvero ex omnibus sive refectis, sive alia ratione falsis Diplomatum, nullum tanta arte fingi aut refingi potuisse, cujus falsitas a perito antiquario detegi non possit. Eam enim veritatis vim esse, ut per se luceat, totque circumstantiis muniatur, ut mendacio & falso, quantumvis belle fucato, semper aliqua desint; MABILLONIVS (a) fidenter admo-

(z) Non alio sc. juris effectû, quam quo Clericis & Monachis in vim privilegii olim concessum fuit, ut in propria sua causa testes esse possent, vid. MABILLON d. l. lib. 3. cap. 4. §. 6.

(a) In Supplem. Lib. de R. D. cap. 4. §. 4.

(b) De Characteribus hisce eorumque certitudine A. Chron. Gorwicensis d. l. 2. pag. 79. & 80. graviter ita disserit Quot, ait, habemus Characterismos, legitimas antiquitatis notas, quæ vera & genuina Diplomatum authenticia demonstrari potest! Num quid conveniens in Diplomatum diversissimis, maximo locorum intervallo distinctis, diversis Ecclesiis, Monasteriis, locisque concessis, Monogrammatum, Sigillorum, Characterum, tam majorum quam minorum, forma extrinseca, stylus item, invocationum, titulorum, inscriptionum, Cancellariorum, Chronologia, & reliquorum uniformitas, indicium nobis præstabit legitime & sinceræ antiquitatis? præstabit profecto, nisi quis omnes Ecclesias, Re-

admodum affirmat. Diplomaticæ Arbis regulas, obruffam, normamque infallibilem, esse, ad discernenda Diplomata genuina & spuria hoc ipso asserens. Et ita equidem omnino est, quod Characterismi, (b) quibus genuina diplomatum authentia dignoscitur in tanto sint numero, & differentia, quas arguunt, adeo subtiles, ut impossibile videatur, impostorem, eo præsertim in ævō, hæc omnia, vel *reficiendo*, tam accurate exprimere potuisse, ut in uno alterove non erraverit. Vicissim tamen & illud negari nequit, etiamsi ardua ejusmodi causæ, vetustis Diplomatis subnixæ, majores Iudices postulent, paucissimos tamen *Artis Diplomaticæ*, Criticam nimium redolentis, peritos esse, & quibus his scientis instructa finxit præcordia Titan, in applicatione tamen harum regularum facillime errare posse. Interim vero Diplomatarium autoritatem suam propterea non amittet, quod *refecta*, aliave falsa quædam *Diplomata*, eidem irrepsierint, Nam (ut MABILLONIVS ipse ratiocinatur (c) inter Decretales quoque Pontificum Epistolas multæ detectæ sunt falsæ literæ, quæ per multa secula pro legitimis habitæ fuerunt, nec tamen ideo genuinæ aliæ, quibus illæ permixtæ erant, a jure Canonice autoritatis exciderunt.

D 2

§. XVI

gum, Principum, Ducum Curias & Cancellarias, omnia insuper antiqua Monasteria, falsitatum officinas dicere non erubesceres, quod tamen quilibet vir bonus, ex ipsa innata sibi ingenuitate perhorrescit. Addatur, ECKARD d. Animadvert. Histor. §. 32. ubi ex eo, quod per probationem institutam appareat, testes, qui Diploma, quod recenset, magno numero subscriplerant, (more qui sub Suevicis præsertim Imp. inde a Seculo XII. denuo invaluerat) omnes eo in anno vixisse & in dignitatibus illis constitutos fuisse, concludit, Diploma illud genuinum esse, & impostori alicui impossibile fuisse, tot nomina Virorum, additis eorum dignitatibus, colligere, & in uno alterove non falli. (c) Lib. 3. cap. 5. §. 12.

§. XVI.

Constitutis ita, velut inter dissentientes, partibus, ex hæcenus dictis abunde liquet, argumenta eorum, qui *Diplomatariis* omnino omnibus vim probandi abjudicant, aut iis, quæ optimæ notæ sunt, exiguam saltem relinquunt, assensum non mereri. Quo minus tamen, ex altera parte, asserere liceat, quælibet *Diplomataria*, ad fidem Judicis animo ingenerandam sufficientia esse, tot, tantæque eorum differentia, quas supra indicavimus efficiunt, ab his enim gradus probabilitatis, exinde vero fides Judici faciendæ unice dependet. Cum ergo una communi regula, *quam vim probandi Diplomateria habeant*, definiti nequeat, potiores eorum differentia seorsim ad hanc libram trutinandæ sunt. Id quod certius fieri haud poterit, quam secundum tria illa *Diplomatariorum* genera, quæ supra §. IV. ex *Mabillonio* memoravimus: pro illorum enim diversitate, reliquæ etiam differentia potiores, num antiqua vel recentiora, ex autographis vel exemplis descripta, in Archivis aliisque Scriptoriis inventa, &c. velut circumstantia ipsum Jus variantes, omnium optime considerari poterunt. Hoc ipso etiam occasio dabitur, quæstiones speciales, quid fides Archivi hic efficiat? quid Chartophylaciis & Scriptoriis aliis tribuendum? quodnam pondus antiquitas habeat? num confirmationes Casareæ civile quid addant? penitus evolvendi. Ex quibus, omnibus dein, cautiones nonnullas, circa *probationem per Diplomataria* institutam necessarias, elicere tentabimus. Demum Casum illustrem, quem Amplissima FACULTAS JURIDICA Alnæ hujus ACADEMIÆ Anno 1729. respondit, una cum Documentis & Responis reliquis eo pertinentibus, subjungemus.

§. XVII.

§. XVII.

Primam & summam *Diplomatariorum* divisionem, eam esse diximus, quod vel *Historica*, vel *Authentica*, vel *medii* generis sint. *Historica* primo loco quod attinet, antiqua, a Monachis olim conscripta, & Archivis aliisque Scriiniis dein inserta nos intelligere, ex supradictis abunde patet. His ipsis vero ab autoribus nulla equidem autoritas accedere potest, cum ipsi ea destituti fuerint, in incerto quoque huc usque maneat, num autographa Diplomatum unquam inspexerint, laborem adeuntes, otii fallendi causa, sponte susceptum, vel a superioribus injunctum. Cumque collectores ipsi personæ privata fuerint, nec constet qua fide, quave accuratatione compilatio facta sit (*d*), non majorem quoque auctoritatem habere possunt, quam reliqua monumenta *Historica*. Neque etiam ex eo, quod in Archivo reperta sint, fides publica ipsis

D 3

acce-

(*d*) In Anglia equidem collectiones ejusmodi, à Monachis confectas, publica auctoritate olim examinatas, & tunc ut *Chronica authentica* in Archivum relatas fuisse, primus editor *Matthia Paris ex Scoti Chronico* (diverso, ab eo, quod apud *Pistorum inter Scripturæ, Germ. extat*) his verbis memorat: *Scaturum est, ait, in Anglia, ut audivi, quod unumquodque Monasterium a Regibus fundatum, haberet de ipso loco suum quendam scribam, vel scriptorem, qui notabilia tempore Regis, saltem in Regno, vel apud vicinos conzingentia, secundum quod veritas facti se haberet, cum data annotarentur ad proximum generale Concilium, post obitum Regis, omnes illi Chronographi convenirent, & sua vere dicta, sive scripta in medium producerent, & dilectis a Concilio sagacioribus & inralibus expertis, scripta examinarent, & diligenti habita collatione, de congestis summarium extraherent, & Chronicon compingerent, ac in Cœnobicis Archivis, pro authenticis Chronicis, quibus fides daretur, scripta reponerent &c.* In Germania tamen morem illum nunquam obtinuisse, abunde notum est.

accedere potest, cum satis constet, qua occasione & quem in finem, in Archivum olim relata sint. (e) Habent ergo fidem historicam (f) tantum, & in quantum ea, qua memorant, rectæ rationi non adversantur, nec aliis fide dignioribus monumentis repugnant, pro veris tamdiu accipiuntur, donec contrarium appareat. Idemque sequentia illustri BÖHMER (g) verba ulterius confirmabunt: Die Diplomata, welche bey den Scriptoribus antiquitatum und Collectoribus Diplomatum vorkommen, seynd in Wahrheit nichts anders, als bloße Copieyen, welche Fide Scriptorum aus den Archiven genommen, ja vielfältig copiarum seynd, und wird doch nicht leicht jemand zu finden seyn, der Dieselben deswegen als eine Carreque und nichts geltende Schrift ansehen solte. Selbstes fides historia bestehet vornehmlich in solchen getruckten Diplomatis, bey welchen besteht vornehmlich Exceptiones nicht gemacht werden können, oder er musse in effectu aller fides historica hinweg fallen. Der Druck, und daß solche von Historicis angeführt und publicirt seynd, gibt ihnen wohl keinen fidem von selbst, weil die Collectores solcher Diplomatum keine persone publica, sondern scriptores privati seynd, auf deren fidem man doch, sondernlich wann sie den locum anweisen, woher solche genommen, vieles in historia bauet. Die beyde berühmte Benedictiner in Frankreich MARTENE und DURANDUS haben vor kurzem eine herrliche Sammlung solcher Diplomatum in ihrem *Thesauro Anecdotorum* edirt, und MABILLON in seinen *Anecdosis* dergleichen heraus gegeben, die man in rebus ad antiquitatem pertinentibus sehr zillimirt, und keine charteque daraus macht, ob die meisten wohl aus den Archivis Monasteriorum gezogen. Und wie würde der Herr von LEBNITZ mit seinem *Codice Diplomatico Juris Gentium* bestehen, darin so viele herrliche

(e) Quamquam enim *Mabilionius* d.l. apographis Diplomatum, *Chronico Casauriensis & Sithiensis insertis*, paulo minorem saltem fidem, quam ipsis autographis tribusundam censet, eam tamen ut aliunde habeant necesse est.

(f) Conf. Eisenhardi *Dissert. de fide Histor.* juncta Thomasi *Dissert. de fide juridica* §. 31.

(g) *Vol. 1. part. 2. Consult. 73. num. 98. & seqq.*

liche Diplomata zu finden, welche, wann man alle so fort vor Char-
tequen halten wolte, davon die Originalia nicht producirt werden
können, gewiß keinen geringen Anstoß leiden würden, und doch seynd
alle diese diplomata edita nichts anders als copiz, denen man fidem
historicam so lange beyleget, donec contrarium probetur. &c.
Idem vero de Chronicis & aliis collectionibus Historicis ho-
dierni & recentioris ævi, privata auctoritate conscriptis dicen-
dum esse, Autor der *Lindauiſchen Ausführung* (h) sub
exemplo Chronici Lindaugiensis Mscr, Anno 1533, compi-
lati, pluribus evicit. Quin & illos quoque libros, quos Jcti
aut Historici jussu & autoritate Regionis Domini scripserunt,
etiamsi, ut veriora scriberent, archivum ingrediendi, & in eo
vetera monumenta inspiciendi aut excerpenti licentiam ha-
buerint, si Scriptis suis ea inseruerint, quæ Regionis Domino
noecere possint, & ad infringenda ipsius Jura ab adversariis al-
legentur, contra ipsum Principem plenam fidem non facere, ut
ut aliquam faciant, quæ Judicem ad decernendum Juramen-
tum purgatorium aut suppletorium movere possint, D. N. LEX-
TER (i) nuper adhuc asseruit.

S. XVIII.

Prius vero, quam a *Diplomataris Historicis* abeamus, du-
bium quod, ex hæcenus dictis subnasci & contra nos detorqueri
posse præsentissimus, adhuc removendum erit. Ipsimet enim
non una vice supra professi sumus, dari Characteristicos, usu
comprobatos, ad quorum normam, vel solo apographo in-
specto *vobis* Diplomatis dignosci possit. *Mabillonium* vero
regulas ex characteristicis illis efformatas, pro certis & infalli-
bili-

(h) pag. 559 lit. h h. 1

(i) *Mediat. ad ff. Specim. 206. num. 12, Conf. tamen CULPIS:
de Legation. cap. 20. §. 6,*

bilibus venditasse perinde notum est. Ex quibus omnibus concludendum videri poterit, Judicem in ponderandis viribus probationis per *Diplomataria*, posthabitis illorum differentiis, ad id unice attendere debere, num apographum exinde productum, secundum regulas artis diplomaticæ spurium aut genuinum sit? Ast enimvero, utcunque Characterismi illi, indeque formatae regulæ & præcepta critica, in thesi non solum suam habeant certitudinem, sed innumera quoque falsa Diplomata, iis mediantibus detecta sint, illud etiam characteres Diplomatum infitiant, ut vel apographis eorum, vis probandi tam abrupte non deneganda sit, prout Jus commune reliquis Instrumentorum exemplis, in quibus *ypocrita* hæc existere nequeunt, abjudicat, & probationem inde petitam, velut calumniosam scripturam, rejicit. Quo minus tamen Judex in librandis istiusmodi probationis viribus, severiores illas critices regulas, nuper admodum in formam artis redactas, pro unica norma assumere, ibique incipere debeat, ubi non raro desinendum, complura utique efficiunt. Præterquam enim quod nondum satis expeditum an regulæ illæ in hypothesi inprimis, eam quam MABILLONIVS ipsis asseruit infallibilitatem habeant, cum omnes omnino fraudis subtilissimæ species, forte nondum detectæ, ac novæ earum formæ proximioribus annis abhinc, in lucem demum protractæ. Magna prudentia, eruditione & moderatione summa opus esse, ut vetera instrumenta, legitime examinentur, nec cuivis illotis manibus id tentandum esse, gravissimum Mabilionii monitum est, quod regulis, quibus præcepta Artis inclusit, præmittendum censuit. Et sicut *Diplomata refecta* seu *restaurata*, aciem Judicis in applicatione illarum regularum facile effugere posse, jam supra dictum, ita quoque tertia illa falsorum species, quam *Diplomata*

plomata adulterata constituunt, quibus scil. ab impostoribus aliquid additum vel ademptum, difficulter admodum, in apographis praesertim, dignoscitur. Proindeque cordato Judici in via regia manendum, & fides *Diplomatarii* ipsius, unde probatio desumta, ante omnia examinanda, de eaque secundum varias illorum differentias statuendum. Quodsi vero contra apographum, quod ad probandum exinde inducitur, vel Pars excipiat, vel religio Judicis suspicetur, quod falsum & spurium sit, utrisque severiores artis *Diplomaticae* regulae, si ad eas confugiant, faciem praferent.

§. XIX.

Alteram classem *Diplomataria authentica* constituunt, quae jussu Regionis Domini, aut Magistratus, a Notario aliave persona publica, ab autographis Diplomatum accurate descripta, in unum Codicem redacta & in Archivo recondita sunt. Quam parum honorifice de illorum autoritate JCTos superiorum temporum sensitisse necessum sit, ex iis, quae §. IX, diximus, jam tum constat. Prout vero simul evicimus, autoritati eorum defectum illum obstare non posse, quod omnes, quorum interesse aliquando poterat, ad hunc actum, antequam *Diplomatarium* conficeretur, citati haud fuerint. Ita quoque conclusionem inde subductam, quod *exemplum*, omnibus aliis solennitatibus utcumque observatis, illis tantum praedjudicare valeat, qui ad *exemplificationem*, ut loquuntur, citati fuerint aut contumaciter abfuerunt (k) ulterius non moramur. Reliqua vero re-
qui-

(k) Abbas Panorm. ad cap. fin. X. de fide instrum. num. 8. Ruland de Commissar. part. 1. lib. 5. cap. 24. num. 1.

quisita, quod attinet, quæ Dd. è *cap. fin. X. de Fide instrum.* exculpant, & ad hoc, ut exempla Instrumentorum vim probandi consequantur, absolute necessaria esse volunt, an & quatenus *Diplomatariis* applicanda sint, paucis adhuc expendemus. Revocavit illa *MYSINGERVS* (1) ad sex diversa capita, hæc inter quoad requisitum primum, *ut Judex exempla, tanquam authentica in formam publicam redigi præcipiat*; idem de *Diplomatariis* authenticis haud dubie dicendum, a sola enim voluntate & Mandato Imperantis originem capiunt. Alterum, *ut Judex perspecto originali cognoverit id validum esse & solenne, plenamque fidem mereri*, ad esse *Diplomatarii authenticæ* itidem pertinere, vel sola notio illius involvit, præsumtio etiam fortissima pro Regionis Domino aut Magistratu militat, quod non nisi prævio sufficiente examine, *Diplomata*, quæ genuina esse cognoverat, eisdem inferi jussit. Tertium, *ut talis traductio ex justa causa fiat*, attentionem hic non meretur, cum causa omnes a voluntate Imperantis dependeat. Quartum, *ut is cui exemplatio demandatur sit Tabellio, nec alia honesta persona sufficiat*, ad *Diplomataria* non quadrat (ut de asserto ipso ejusque principio hic non dicamus) sed sufficit per *Actuarium* aliamve personam publicam signationem factam, creditur enim vera scribere, qui juravit se officium suum fideliter exequi velle, *cap. 13. X. de præsumt.* Quintum requisitum, *ut qui exemplationem mandavit, sit Judex ordinarius, non delegatus*, itidem hic alienum est, & de sexto citationem attinente, supra diximus. De cætero nec illud absolute necessarium, ut peculiare Instrumentum *Diplomatario* præmissum sit, ex quo constet, quod publica autoritate, a Persona publica conscriptum sit, sed sufficit alia indicia indubitata adesse, ex qui-

(1) *Censur. 6. Observ. 73.*

quibus illud appareat. Ita Jcti Viadrini (in Responsio, quod in Appendice Documentorum sub Lit. H. exhibebimus) *Diplomatarium*, e Seculo XV. de cujus fide quærebatur, publica autoritate confectum esse, inde merito collegerunt, quod non solum cortici illius nomen inscriptum: *Johannes Scriptor*, quo Notarii Publici, eo in Seculo denotati, (m) sed etiam exemplis, in eodem comprehensis, passim subnotatum sit: *auscultirt mit zwey Siegeln, auscultirt mit dem Original hat ein Siegel: &c.* quin imo authenticum Diploma, magni momenti, inter apographa ista inveniatur, & cum illis compactum sit. Hæc omnia vero satis arguant *Diplomatarium* illud a persona ad Archivum aditum habente, publicisque auspiciis confectum esse. Addunt iidem Jcti, es zeige die Artz der Schrift ein gleiches, als welche von der Beschaffenheit, daß man aus dem Fleiß, und accuratesse derselben nicht ungegründet schließen könne, daß nicht die bloße curiositat eines privati dazu Anlaß gegeben, die ohne dem, in demjenigen Seculo, darin dieses Werk geschrieben worden, nicht leicht zu præsumiren &c.

§. XX.

Quod autem *Diplomataria* hæc, *authentica* dici non solum mereantur, sed etiam, quamdiu defectus alicujus notabilis argui non possunt, ad probandum inducta, *plenam fidem* Judicii animo ingenerare valida sint; exuberantior illa fides, quæ Regionum Dominis, pro excelso & sublimi, in quo collocati sunt fastigio, habenda, ut & fortissima præsumtio, pro Magistratu Jus Archivi habente militans, omnino efficiunt. Idemque pluribus defendit Nicol. de P A S S E R I B V S, (n) inter alia scribens: *Liber talis in Archivo Publico repertus, concurrentibus quatuor requisitis*

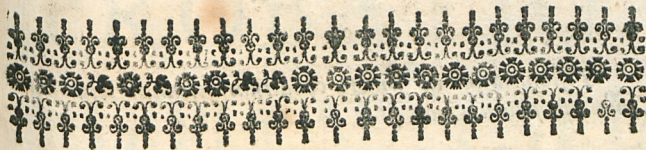
E 2

(m) Vid. MABILLON. de R. D. lib. 2. cap. 21. §. 9. DV FRENE
Glossar. d. verb. (n) De Scriptur. Privat. Lib. 5. in init.

fitis, primo, quod Archivo præsit Officialis, secundo, quod sit positus inter scripturas authenticas, vel pro authenticis habitas; tertio, quod corroboretur testimonio Officialis, ipsi Archivo insistentis, qui testetur. librum ipsum in Archivo publico fuisse repertum, plenam fidem vindicat. Add. DE ibidem allegati, tum etiam EISENHARD *d. l. cap. 5. §. 3.* & memorabile præjudicium, quod ex Meichsnero & Gylmanno infra referemus. Quanam vero exceptiones iisdem opponi possint, suo loco disquiremus.

§. XXI.

Illa vero Diplomataria quod attinet, quæ mediis generis supra diximus, eo quod nec Historica, nec authentica sint. Et his quoque justam fidem in Foro denegari non posse, maxime si vetusta sint, & longe ante primam controversiæ, qua de agitur, originem scripta MABILLONIUS *lib. 3. cap. 5. §. 10.* equidem asseruit, sequentibus usus argumentis: quod si, ait, *mortui hominis diarium, si mercatorum indices libelli, in causis Forensibus probant, nullam apparere rationem cur non etiam vetustis illis Codicibus idem tribuendum sit. Accedere, quod longævam rei possessionem, ac proinde præscriptionem probent, qui titulus in Jure probatus.* Præterquam vero, quod assertum Mabillonii, justam fidem Diplomataris hinc tribuendam esse, in dubio relinquit, quanam illa justa fides sit, num verisimilitudinem tantum, num plenam, aut semiplenam probationem operentur. Rationes ipsas non satis adequatas esse, quis non videt? Diplomataria quoque, nullum publicæ fidei signum præ se ferentia, non unius ejusdemque conditionis sunt, indeque autoritas eorum specialem investigationem desiderat.

COROLLARIA.

I.

Quod STATUTA TREVIRENSIA, anno 1713. renovata, Filiofamilias, completo decimo octavo etatis anno, de bonis adventitiis testari permittant, id ipsum antiquo Juris Patrii principio nititur, quod, recepto dein testamentorum usu, haud ubique abrogatum est.

II.

Statuta omnia quibus filiofamilias testamenti factio permittitur, de bonis in Territorio sitis intelligenda esse, exterrum tamen in Territorio Statuentis existentem, de iisdem partitione testari posse, HERTIO de Collis. LL. Sect. 4. §. 22. equidem largimur.

III.

Quod tamen post mortem filiofamilias testatoris, usufructus adventitiarum penes patrem remaneat, BRUNNEM. ad §. 35. C. de inoff. testam. concedere haud possumus.

IV.

In testamento ad Pias Causas de Jure Canonico nulli testes desiderantur.

V.

Testamentum in itinere conditum solemnitatibus Juris Communis solutum non est.

VI.

Vincens in possessorio, si postea in petitorio succumbat, fructus a tempore litis in petitorio contestatæ, restituere tenetur.

VII.

Beneficium l. 4. C. de temp. appell. regulis Prudentiæ Legislatoriæ adversatur.

VIII.

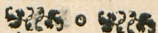
Divisione hereditatis privato heredum arbitrio, vel per sortem facta, ob minimam etiam inæqualitatem adhuc agi potest.

IX.

Ut ut pactum, quo venditor tributa fundo inherentiæ in se recepit, Fisco non præjudicet, ratione contrahentium tamen non omni effectu destituitur.

X. III

Plus justo Ordini suo haud tribuit MABILLON, quando in Præf. §. 23. Actorum SS. Ord. S. Benedicti Saculi III. parti primæ præmissa, asserit: quatuor hæc beneficia Germaniam Benedictinorum Ordini in acceptis referre debere, conversionem Gentis ad Religionem Christianam, Ecclesiarum Cathedralium institutionem, initia scientiarum disciplinæ, soli cultum & ornatum.

Marburg, Diss., 1736-37

ULB Halle

3

005 359 791

1018

G. 38. num. 14.

DISSERTATIO JURIS PVBLCI,
DE

1736, 9^a
10
PROBATIONE
PER
DIPLOMATARIA,

Vom Beweis durch Copial-Bücher,

QVAM,
AVSPICIIS
ACADEMIÆ RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI,
SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI,
DN. FRIDERICI,
HASSIÆ LANDGRAVII, RELIQ.

SVB PRAESIDIO
JO. WILHELMI WALDSCHMIDT,
ACADEMIÆ PROCANCELLARII, REGII ET
PRINCIPALIS REGIMINIS CONSILIARII,
D. XVIII. DECEMBR. ANNO R. S. MDCCXXXVI.

IN AVDITORIO JCTORVM;

H. L. Q. S.

PVRLICE VENTILANDAM SISTET

A. ET R.

CHRISTIANVS THEODORVS LIPPE,
LIMBURGO-TREVIRENSIS.

MARBVRGI-CAYTORVM,
TYPIS PHIL. CASIMIRI MÜLLERI, ACAD. TYPOGR.

Inches
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black